

PROJECCIÓ

487

Antiga Audiència, divendres 28 de març de 2008

El silenci abans de Bach

Die Stille vor Bach, Pere Portabella (2006)

Una mirada a les relacions dramaturgiques entre música i imatge per fer-nos adonar que, entre ambdues, no hi ha subordinació sinó una profunda història d'amor.

Un cinema sense història o una història de l'inexplicable?

No és casual que l'obra de Pere Portabella hagi tingut més difusió en museus (tant el MOMA de Nova York com el MACBA disposen de la seva obra) que en sales comercials. El mateix Borja Vilell, director del MACBA, afirmava que el cinema és l'art més pur perquè permet, de forma més natural, el diàleg amb l'espectador. L'obra que avui presentem il·lustra abastament aquesta teoria perquè no pretén explicar-nos una història, sinó proposar-nos una passeig o una deambulada per les sales d'un museu que ens permetrà veure moltes cares d'una mateixa realitat. Com si és tractés d'una pintura cubista, que ens presenta diverses perspectives, ens obliga a construir la història al nostre gust: vista des de la perspectiva que preferim o des de tots els costats al mateix temps.

El *Silenci abans de Bach*, (títol basat en el poema *El silenci del món abans de Bach*) consta de 32 seqüències, com les 32 parts en què estan dividides les

«*Variacions Goldberg*», obra del compositor alemany que gira entorn a un tema musical que es repeteix prenent formes diverses.

La pel·lícula ens sorprèn des dels primers moments amb una pianola, propietat de Carles Santos (amic íntim i col·laborador del director). Així, aquesta pianola es desplaça per les sales desertes de la Fundació Miró, introduint-nos en la reflexió sobre el fet que l'experiència del museu també pot ser fílmica i plantejant-nos la dificultat d'exposar allò que és intangible (la música). Al mateix temps, posa en dubte el virtuosisme i l'art en l'era de la «*reproductibilitat tecnològica*», deixant que sigui una simple pianola, sense mans humanes que la toquin, que interpreti la *Fantasia i Fuga BWV 542*.

El text fílmic de Portabella representa una potent alternativa a la tradició de la narració aristotèlica (plantejament, -nusedenllaç). Per aquest motiu, abandona l'argument per anar al nucli, a les idees a través d'una mena de recerca arqueològica que pretén trobar la cara oculta de les coses. En paraules de

Santos Zunzunegui: «... Portabella proposa una experiència radical d'art discrepant i centrífig.» (*Culturas*, 290)

És l'artífex d'un calidoscopi d'imatges i tonalitats entrellaçades que ens permeten un recorregut que trenca amb la linialitat per introduir-nos en l'arabesc narratiu.

Personatges a la recerca de l'ordre...

Bach, a més de ser un músic estimat per un melòman com Portabella, és el mestre que ordena la bellesa amb el seu teixit harmònic. Així, les *Variacions Golberg* representen, dins la seva obra, el màxim virtuosisme musical. Al mateix temps, però, és un artesà que treballa incansablement com a Cantor de l'Escola de Sant Tomàs de Leipzig amb l'objectiu de mantenir la seva família i estrenar una nova peça musical cada diumenge. Per aquest motiu, la seva extensa obra no és fruit només de la inspiració o la rauxa del geni, sinó del treball esforçat i constant del músic.

Els personatges de la pel·lícula entren i surten del pla sense necessitat d'articular una trama entre ells, sense establir relacions causa-efecte en una mena d'estructura calidoscòpica.

Joan Sebastian Bach treballa incansablement i transmet el seu llegat musical als seus fills. Mendelssohn (segons el mite) descobreix l'obra de Bach quan el seu criat li porta la carn embolicada amb una pàgina de la partitura de *La Passió segons Sant Mateu..* Àlex Brendemühl és un camioner que toca el fagot (la seva versatilitat va més enllà de parlar correctament alemany), transporta una càrrega musical i està disposat a pagar un esmorzar al seu company de camió per poder mantenir una bona conversa, trencant així amb els tòpics de la barroeria dels professionals del transport. El venedor de pianos té una jove parella que toca el violoncel i fa un viatge a Leipzig, per motius professionals. D'aquesta manera, ell (Feodor Atkine) ens porta fins a un llibreter vell especialitzat en

textos musicals amb qui manté una interessant conversa que posa en relació Déu, («... sense Bach, Déu seria un tipus de tercera ...»), música i genocidi, mentre teoritzen sobre la capacitat de l'art i, en concret, de la música per fer mal (recorden com els nazis organitzaven les cues dels presoners, en els camps d'extermini, als acords de la música més exquisida de Wagner o Bach). Finalment, ens ofereix una seqüència radical llençant un piano a l'aigua, que esdevé una metàfora de la destrucció de la bomba nuclear i l'holocaust nazi, i posa sobre la pantalla l'eterna contradicció de la vella Europa entre bellesa i destrucció.

Portabella obre amb l'Aria de *Les Variacions Goldbegt* i tanca amb el *Magnificat*, donant fisicitat a les notes musicals sobre un pentagrama i deixant que, al llarg de la pel·lícula, flueixin tot un seguit de peces de Bach, Félix Mendelssohn i Györg Ligeti, que haurien de constar en els títols de crèdit entre els actors de carn i ossos.

I per tancar tanta digressió en torn a la pel·lícula i a les dificultats d'explicar un cinema que persegueix l'intangibile, una sentència ben aclaridora de Georges Braque: «*El gerro dona forma al vuit i la música al silenci*» de la mateixa manera que les pel·lícules de Portabella donen forma als nostres pensaments.

Fitxa tècnica

Tècnics

Director: Pere Portabella
Productora: Films 59
Guió: Pere Portabella
Muntatge: Òskar Xavier Gómez
Fotografia: Tomàs Pladevall
So: Albert Manera
Escenografia: Quim Roy
Vestuari: Montse Figueras
Música: Carles Santos
Nacionalitat: Espanya
Durada: 102 minuts
Any de producció: 2007

Actors

J.S. Bach: Cristian Brembeck
Camioner: Àlex Brendemühl
Venedor de pianos: Feodor Atkine
Violoncelista: Georgina Cardona
F. Mendelssohn: Daniel Ligorina
Chomaskantor: Georg C. Biller

Filmografia

2007
Die stille vor Bach
2004
Hay motivo (col·lectiu)
1989
Pont de Varsòvia
1976
Informe general
1974

El sopar

1972

Umbracle

1970

Vampir-cuadecuc

1968

Nocturn 29

1967

No compteu amb els dits